

LIPERIN SEURAKUNNAN KIRKOLLINEN ESINEISTÖ – ESINEINVENTOINTI 2025

ESINEINVENTOINNISTA

Liperin seurakunnassa toteutettiin kirkollisten esineiden inventointi ajanjaksolla 01.10 - 31.12.2025. Työn suoritti FM Matias Komsa. Esineitä tai esineryhmiä inventoitiin miltei 700 kpl. Esineitä inventoitiin laidasta laitaan, pääsääntöisesti hieman vanhempaa esineistöä, mutta myös melko tuoretta, sillä nyt on paljon helpompaa inventoida 2000-luvun esineistöä kuin neljäkymmenen vuoden päästä. Esineistön lisäksi inventoitiin myös kirkkojen kiinteitä rakenteita, kuten saarnatuolit, alttarit ja alttarikaiteet. Tiedot syötettiin Basis-järjestelmään (<https://basis.haahtela.fi/>).

Inventoinnin aikana käytiin Liperin, Viinijärven ja Heinäveden kirkoissa, sekä kaikissa seurakunnan seurakuntakodeissa (Heinävesi, Ylämylly, Karvio). Lisäksi inventointiin kuului Petruman kappeli, kuten myös pikainen käynti Kuoringan leirikeskuksessa.

Aiempi inventointi Liperissä ja Viinijärvellä oli toteutettu vuonna 1989. Heinävedellä oli toteutettu inventointi vuonna 1988, mutta silloin oli inventoitu vain kirkon kirkkomuseon silloinen esineistö ja ehtoollisvälineistö. Näissä vanhemmissa inventoinneissa esineistä oli pääsääntöisesti otettu vain mitat ja valokuvat/tehty piirroksat. Nyt toteutettu inventointi on paljon kattavampi ja esinehistoriaan keskittyvä.

Otin esineistä mitat ja valokuvat, ja pyrin selvittämään niiden alkuperää ja historiaa. Käyttämieni lähteiden pääosan muodostivat aiemmat inventoinnit, seurakunnan arkisto, Liperiä ja Heinävedettä koskevat historiateokset sekä sanomalehdet. Myös henkilöstön haastattelu oli tärkeässä roolissa. Tässä inventoinnissa käytettiin myös Joensuun maakunta-arkistossa olevia seurakunnan vanhoja kalustoluetteloita, sekä Mikkelin maakunta-arkistossa olevaa Heinäveden seurakunnan vanhaa kalustoluetteloa, joka oli digitoitu.

Paikoittain esineistä löytyi hyvin tietoa. Joukossa on kuitenkin paljon myös sellaisia esineitä, joista ei löytynyt minkäänlaista tietoa tai sitten tiedot olivat hyvin puutteellisia ja epävarmoja. Suoranaisia virheitäkin saattaa esiintyä – esimerkiksi eri lähteiden välillä oli ristiriitaisuuksia, ja vanhoissa lehtileikkeissä ym. voi esiintyä virheellistä tietoa. Kun olen tehnyt tulkintoja tai päätelmiä, olen pyrkinyt avaamaan ajatteluprosessini ja käyttämäni lähteet mahdollisimman tarkasti.

Jos esineitä oli täsmälleen samanlaisia, niin ne inventoitiin pääsääntöisesti yhteen. Kaikki liturgiset värit inventoitiin erikseen. Hopeiset ehtoollispikarit lajiteltiin vuosileiman perusteella eri ryhmiin. Jos samanlaisia pikareita oli käytössä matkaehtoolliskoteloissa, niin niitä ei ole inventoitu erikseen vaan ne on yhdistetty vuosileiman perusteella muiden pikareiden kanssa.

Ohessa esitetään kooste seurakunnan mielenkiintoisimmista inventoiduista esineistä.

LIPERI

Todennäköisesti kaikki Liperin esineet on hankittu vasta isonvihan (1700–1721) jälkeen, sillä kirkon kerrotaan olleen sodan jälkeen huonossa kunnossa ja sen ympärillä sijainneen hautausmaan täysin hävitettynä.

Heti isovihan jälkeen hankittuja esineitä ovat todennäköisesti seuraavat:

MESSUKASUKKA

Vuoden 1733 omaisuusluettelossa mainitaan 1 messukasukka painetusta palttinasta sekä 1 samanlainen messupaita. Mahdollisesti kyseessä tämä kasukka.

MESSUKASUKKA

Kasukan lahjoitti vuonna 1737 viipurilainen kauppias Janis (Jaenisch).

KATTOKRUUNU

Tämän kirkkomuseossa roikkuvan kattokruunun ajoitus on hyvin epävarma. Vuoden 1733 kalustoluetteloon on merkitty kolme puista kynttiläkruunua. Myös vuoden 1834 kalustoluetteloon on merkitty kolme puista kynttiläkruunua (määrä korjattu ilmeisesti myöhemmin neljäksi). Koska vanhoja kynttiläkruunuja ei ole juurikaan kuvailtu, niin kruunu voi olla joko 1700-luvun alkupuolelta tai vasta 1800-luvulta.

SEURAKUNNAN ESINEET POHJOIS-KARJALAN MUSEOSSA JOENSUUSSA

Pohjois-Karjalan museolla on lainassa kaksi seurakunnan esinettä – **vanha alttaritaulu** ja **tiimalasi**. Nämä esineet on myös inventoitu Basikseen. Heinäveden kirkosta ei ole annettu esineitä Etelä-Savon tai Pohjois-Karjalan maakuntamuseoihin.

ALTARITAU LU

Alttaritaulu on todennäköisesti Margareta Capsian (1682–1759) maalaama. Maalausta ei mainita Liperin kirkon vuoden 1733 kalustoluettelossa.

Liperin seurakunnan historia Ruotsin vallan aikana - kirjassa kerrotaan, että taulu mainitaan pitäjänkokouksen päiväkirjassa 27.7.1746. Todennäköisesti se on siis maalattu 1734–1746.

Taulun kopio roikkuu Liperin kirkon kirkkomuseon seinällä.

TIIMALASI

Liperin seurakunnan vuoden 1733 kalustoluettelossa mainitaan *”Tiimalasi, lahjoittanut korkea-arvoinen herra kamreeri Carl Printz”*.

Kyseessä on todennäköisesti Carl Nilsson Printz (1660–1740), ei hänen poikansa Carl Johan Printz (1701–1742), joka toimi lääninkamreerina vasta vuodesta 1737 alkaen.

Carl Nilsson Printz toimi Käkisalmen läänin lääninrahastonhoitajana ja lääninkirjanpitäjänä vuosina 1692–1705 sekä Käkisalmen postimestarina 1690–1721. Hän pakeni isonvihan aikana (1714) Ruotsiin, jossa hän sai lääninkamreerin arvonimen samana vuonna.

Vuodesta 1722 hän toimi Kyminkartanon ja Savonlinnan läänin lääninrahastonhoitajana, josta erosi vuonna 1728. Printz omisti tiloja Liperissä, Kiteellä ja Lappeella, ja hän kuoli Liperissä 13.6.1740.

Liperi oli pantattu Printzille vuonna 1708, kun hän oli lainannut rahaa valtiolle isonvihan aikana. Hän sai vastineeksi koko pitäjän verotulot pantiksi. Panttaus lunastettiin kruunulle takaisin vasta vuonna 1752.

Tiimalasi on lahjoitettu todennäköisesti isonvihan jälkeen (1700–1721), sillä kirkon kerrotaan olleen sodan jälkeen huonossa kunnossa ja sen ympärillä sijainneen hautausmaan täysin hävitettynä. Tiimalasi lahjoitettu viimeistään vuonna 1733, jolloin kalustoluettelo tehtiin. Printzin toinen vaimo Kristina Timmerman (1680–1733) kuoli tuona samana vuonna.

Tiimalasin lasit ovat särkyneet, ohessa Kajaanin seurakunnan miltei samanlainen tiimalasi, josta näkee miltä se on alun perin suunnilleen näyttänyt.

HEINÄVEDEN VANHIMMAT ESINEET

MESSUKASUKKA

Ollut käytössä 1700- ja 1800-luvulla Heinäveden ensimmäisessä ja toisessa kirkossa. Mainitaan 1799 kalustoluettelossa.

MIEKKA

Miekka ollut seurakunnan hallussa viimeistään vuonna 1799, jolloin merkitty kalustoluetteloon nimityksellä vanha miekka (en gammal värja). Se on ollut seinällä kirkon kuorissa. Kenties se on liittynyt johonkin kirkon kuorin alle haudattuun merkkihenkilöön.

Toisen kirkon aikaan sitä pidettiin esillä sakastissa. Myöhemmin siirrettiin 1973 avattuun kirkkomuseoon.

SIIRTOSEURAKUNTIEN ESINEET

Liperin/Viinijärven seurakunnalle on aikakaan luovutettu säilytykseen jonkin verran luovutetun Karjalan alueen seurakunnille kuulunutta esineistöä:

PÄLKJÄRVEN MATKAEHTOOLLISVÄLINEISTÖ VUODELTA 1909:

- Kotelo, matkakalkki ja matkapateeni.

RUSKEALAN KELLO

Kellon ovat herra Hinrich Haverman ja pastori herra Jonas Oxenius ostaneet Ruskialan kirkolle Viipurin lääniin G. Meyeriltä Tukholmasta vuonna 1750.

Ruskeala evakuoitiin talvisodan jälkeisen rauhateon jälkeen, kun alue siirtyi Neuvostoliitolle. Ruskelana seurakunta oli viimeinen Karjalan kannakselta poistunut seurakunta rauhanteon jälkeen. Suuri osa kirkon esineistöstä evakuoitiin mm. kaksi kelloa ja tämä oli niistä suurempi.

Jatkosodan aikana ruskealaiset pääsivät palaamaan takaisin kotiseudulleen, mutta Ruskealan kirkko oli palanut kesällä 1940. Jumalanpalveluksia pidettiin kansakouluissa sekä yksityiskodeissa. Kelloille rakennettiin uusi kellotapuli.

Jatkosodan loppuvaiheessa Ruskeala evakuoitiin taas viimeisten joukossa. Tämä kello vietiin säilytykseen Järvenpään.

Ruskealan seurakunta luovutti kellon Viinjärven Rukoushuoneyhdistykselle 1949, sillä seudulle asutettiin paljon Ruskealan evakkoja.

RUSKEALAN MESSUKASUKKA

Paikkakunnan naisten valmistama kasukka otettiin käyttöön juhannuspäivänä 23.6.1934 kun Ruskealan kirkossa vietettiin kirkon 100-vuotisjuhlaa. Ruskealan seurakunta luovutti tämän messukasukan Viinijärven Rukoushuoneyhdistykselle 1949, sillä seudulle asutettiin paljon Ruskealan evakkoja. Kasukan reunoja olivat rotat evakkomatkan aikana tuhonneet ja se korjattiin viimeistään Viinijärvellä.

Kellon ja messukasukan lisäksi Viinijärven seurakunnalle on aikoinaan annettu lainaan Ruskealan kirkon mustat alttariliinavaatteet, mutta ne hävitettiin kuluneina 2000-luvun alkupuolella.